

HAVELØVEMUND, *Antirrhinum majus*, er i det hele større med blomsterne samlet i klaser; stammer fra Middelhavslandene og omtales 1647ff som dyrket hos os i flere farver (1).

Løvemund, løvemule (begge arter) og torskflab 1647ff; Strynø, Ærø, Roskilde – blomsten har form som en mule og »når man med lempe trykker på blomsten, da gaber den som en løve, der sidder også nogle takker deri som tænder« (1647; 1); kalvenæse 1764–93 og kalvemule 1769–93, torskemund 1796ff, gabemule Falster 1850–o. 1900, gabestok Angel, Sundeved, Als, bredflab NVFyn, gavflab Fyn, Sjælland og øerne syd for, fedtmule SJylland, Fyn, blomsterstanden noget klæbrighåret, navnet er dog sikkert også inspireret af Walt Disneys tegneseriefigur; gabtorsk Femø, torskehoved VLolland, NFalster, kyklyki blomst VLolland; hundehoved o. 1700–1793 skyldes derimod kapslens udseende. (2).

LITTERATUR: (1) 81 85; 398 1806,586 og 1821, 681; (2) 689 1,101f; 360 1,1914,39; 107.

ANVENDELSE

Ager-løvemund (urten) er anført i farmakopeen 1772. Lagt i mælk blev den adskillige steder (også i Danmark?) brugt til at fordrive fluer med (1806; 1), sml. torskemund s. 60.

Børn morer sig med at klemme bi inde i have-løvemunds store blomst; de trykker fingre mod blomstens sider og får »mund« eller »gabet« til at åbne og lukke sig (2).

Unge piger holder blomsten på en bestemt måde, så ganen presses sammen; et græsstrå føres derind, og kan det let trækkes ud igen, er et kærlighedsforhold ustabil, men holdes strået lidt fast, bliver følelserne ægte gengældt (NFyn; 3).

LITTERATUR: (1) 398 1806,586; (2) 462 130; (3) 107 1946.

PROSA

Er de vilde løvemunde spinkle og stiltfærdige... så er de dyrkede fede, saftige, rød næsede og støjende, de står og bralrer op, så man kan høre dem over hele haven Jens K. Jørgensen og K. Hee Andersen (1), de [knejsen] med deres grinagtige blomster, der ligner en fornærmet barnemund med nedtrukne mundvige. Sommetider skejer farverne ud og bliver også let komiske, harlekinagtige Knud Hee Andersen (2).

LITTERATUR: (1) 462 130; (2) 23b 100; (3) 976g 25f.

Torskemund, *Linaria vulgaris*

ALMINDELIG TORSKEMUND er en blågrøn 10–50 cm rank plante med smalle blade, de citrongule blomster med orange gane og lang spore sidder i tæt klase. Alm. på tørre marker, gærder og diger, navnlig langs kysten.

Torskemund 1648ff efter blomstens form; vild hør o. 1530–1821, hørurt 1688–1821 og hørbladet torskemund 1796ff efter bladens lighed med hørrens (jf. det botaniske slægtsnavn).

Skideurt 1648–1848 anvendt som afføringsmiddel og diuretikum: pisseurt o. 1700; løvemule o. 1700, Als og Falster o. 1870, torskflab 1772ff er et ret udbredt navn ligesom løvemund 1793ff, torskogab 1835–o. 1870 og løvegab 1851ff, Sjælland, Falster; kopatte Mors 1811ff, Thy og Salling o. 1870ff, VJylland, Langeland, Rønæs, Lolland, kostripper Samsø – også om andre planter, hvis nektarspore udsuges af børn, sml. nedenfor.

O. 1870 og flg.: jomfru Maries tøffel, Slesvig, efter sammenligning med blomsten og forskellige beklædningsgenstande: tøffel og sko Sønderjylland, uldtøffel Varde, Maries eller oldemors

Blomsten Torskemund blev i romantiske stunder ofte sammenlignet med en tøffel. Billede fra Christian Winthers »Træsnit«, 1871.

tøffel Sønderjylland. *oldemors lue* (=hus) og *børneklodser* Sdr. Omme o. 1890, sidste efterled til klodstøffel med træbund og overlæder, *dronningens handske* Gilleleje – og med dyriske organer: *hundefitte*, *-kutte* (=vulva) og *hundepæs* (= -penis) VJylland, *sugepatte* MJylland, *tudsepatte* Holstebro, *kukkermund* (=gøge-) Himmerland, *kattekilling* ØJylland, *kattetunger* Mols, Roskildeegnen, *gabmund*, *-mule* Sjælland, Falster, *gabflab* (gavflab) ø.f. Storebælt, *storkenæb* Horns herred efter nektarsporen ligesom *husartop* NSjælland o. 1860. – *Honningblomst* MJylland, *humlerose* Varde o. 1900 bestøves især af humlebier; *snerteurt* Sejerø, forleddet = snerle, der har lignende udløbende rødder; *tysk lanvendel* Falster efter en vis lighed mellem de to planters blade; uvist hvorfor kaldt *gammelmand* Holstebroegnen o. 1880; *loppeurt* Falster o. 1870, måske anvendt mod utøj; *herremænd* Lolland o. 1930.

LITTERATUR: 689 1,868–71; 519 70.

ANVENDELSE

Henrik Smid 1546ff (1): destilleret vand af planten er urindrivende, men må kun gives patienter med vattersot; samme vand virker afførende, dette eller plantens saft til badning af røde betændte øjne, læger alle sår, kræft og fistler.

Simon Paulli, *Flora danica* 1648, 272: hele planten knust med svinefedt og æggeblomme er tjenlig til smertestillende omslag på hæmoroïder; iøvrigt velkendt blandt læger, destilleret vand af planten tilsat pulveriseret bark af sommerhyld (s. 199) er urindrivende og gives vattersotpatient; nogle anbefaler at drikke afkog for gulsot, og at det hjælper den, som faldt ned fra højt sted.

Et vand destilleret af planten virker urindrivende og drikkes mod vattersot (1761; 2); planten har smertestillende egenskaber (1806; 3). Bladene anført i farmakopeen 1772.

Planten er giftig for fluer, der dræbes af mælkeudtræk (1761ff; 4).

Blev 1648 dyrket i haver (5) og anbefales som prydblomst 1930 (6).

Børn suger nektar af blomstersporerne (1795ff; 7) og spiser støvvejen (VLolland).

LITTERATUR: (1) 841 1577,45; (2) 696 58; (3) 398 1806,585; (4) 696 1761,59f; 977 1767,161; 32 1856, 55; (5) 697 272; (6) 351 3,106; (7) 77 1795,54; 438 184,356; 519 70; 934 2055.

Torskemund. (ES).